

A.
OLLIKAINEN
M.

BESTSELERIS SUOMIJOJE

KONTEINERIS

baltos lankos

A. M. Ollikainen

Konteineris

romanas

Iš suomių kalbos vertė Miglė Puzanauskaitė

baltos lankos

Sausis

Rytinė saulė raibuliuoja išmetamųjų dujų debesy, rajonas paskendęs purvinoje geltonoje šviesoje. Iš už prekybos centro kampo į pagrindinę gatvę išnyra netvarkingas vyras.

Žvarbiam lediniam orui apsirengęs per lengvai. Ant susiglamžiusio pelenų pilkumo švarko ir susilamdžiusių kelnų šmėžuoja įvairaus dydžio dėmės, apie jų kilmę net nesinori galvoti. Net pastabus praeivis neįtartų, kad kostiumas, kurio dabar nepriimtų net atliekų rūšiavimo centras, kadaise atsiėjo keturženklę sumą.

Vyras svirduliuoja rūko debesyje šiam iš lėto sklaidantis. Supranta einąs nepažįstama gatve, nors daugiau nelabai ką suvokia. Rūkas aptraukęs ir galvą, bet, alsuojant šaltame ore, jis palengva sklaidosi užleisdamas vietą mintims.

Pirmiausia į galvą ateina dalykai, kurių jis nežino: kur jis yra, iš kur atėjo, ar ilgaiėjo – net nėra tikras, kas jis toks. Vaizdai aplinkui niekaip neįgauna formos, viskas banguoja ir siūbuoja – lyg kadro nefokusuojanti kamera.

Vyras atsiremia į šaltą parduotuvės langą. Į šnerves braunasi vimdantis šlapimo, sumišusio su skrandžio rūgštimi ir alkoholiu, kvapas. Atspindys lange spaudžia delną prie jo delno. Bet atspindyje jis neatpažįsta savęs.

Broožai, rodos, jo, bet akių baltymai po sutinusiais vokais – tokie paraudę, lyg kas juos būtų įtrynęs švitrinio popieriumi.

Ant galvos – seniausiai bankrutavusio banko reklaminė kepurėlė.

Jis pabudo ant sofos apšiurusiame dviejų kambarių bute. Pro praviras svetainės duris sklido neaiškūs garsai, išduodantys, kad ir ten yra gyvų būtybių. Dvigulėje lovoje miegojo du žmonės, vyras nepažinojo nė vieno. Ne ta socialinė klasė. Ant virtuvės stalo tarp tuščių butelių rado pusę butelaičio suomiškos degtinės; nugėręs didžiulį gurkšnį, įsidėjo į palto kišenę.

Išgertuves pradėjo kalvadosu, prabangiu konjaku ir dūminiu viskiu. Tačiau nuo tada jau praėjo nemažai laiko – kelios dienos, gal savaitės. Kuo labiau skaidrėjo gėrimai, tuo blausiau jis suvokė laiką. Iš barzdos šerių galima spėti, kad daugiadienės truko apie devynias dienas.

Į stiklą atremta ranka paraudusi nuo šalčio. Sąnariai sutiņę ir nenoriai lankstėsi, net stengiantis iš visų jėgų. Tik dabar vyras suvokia, kaip jam šalta. Nieko keisto: savo paltą prieš akimirką sugrūdo į šiukšlių dėžę, nes, netikusiai nukreipęs čiurkšlę, apsišlapino skvernus.

Vyras bando atkreipti praeivių dėmesį, paprašyti pagalbos, bet greitai suvokia, kad jo žodžių neįmanoma suprasti, ką jau kalbėti apie sakinius. Pamatęs, kad autobuso stotelėje stovi žmonių, pasuka jos link, bet kojos nenori paklusti. Jos neša į šoną, tada kiekviena į priešingą pusę, kol galiausiai, beveik pasiekęs stotelės kampą, vyras suklumpa.

Jam įteikia gėlių. Puokštė pernelyg marga ir rėžia akį. Šiek tiek žeidžia, mat jis mėgsta estetiką. Vis tiek nusišypso ir tyliai padėkoja merginai su švarkeliu. Pasidėjęs gėles ant pakylos, pasilenkia prie mikrofono ir, nenuleisdamas akių nuo auditorijos, ištaria stebuklingą žodį „atjauta“.

Žmonės stotelėje atsitraukia per žingsnį. Jie kiek įmanydami žiūri į kitą pusę ir, pagaliau pasirodžius autobusui, tyliai su palengvėjimu atsidūsta.

Aš esu Hanesas Lehmusoja, – staiga prisimena vyras. Esu sėkmingas verslininkas, tarptautinių labdaros organizacijų rėmėjas, šiuolaikinio meno mecenatas. Tą akimirką išangės raumuo pasiduoda, ir vyras jaučia, kaip tarp sėdmenų nuteka tirštas, šiltas skystis. Vyras išspaudžia pirmus suprantamus žodžius: „Velniai griebtų!“

Kitoje gatvės pusėje Hanesas pastebi parkelį. Sukaupęs visas jėgas, pamėgina atsistoti. Gatvę kerta pritūpęs, rankomis įsiremęs į šlaunis.

Pasiekęs kelio vidurį, Hanesas stabteli. Juslėms kiek pa-aštrėjus, išgirsta stabdžių cypimą. Vos už dviejų metrų sustoja sunkvežimis. Jis žvilgteli į volvo ženklą sunkvežimio priekyje. Aš irgi turiu volvą, – prisimena. Atplėšęs delnus nuo šlaunų, šiaip ne taip išsitiesia ir sunkiais žingsniais velkasi toliau. Hanesui įžengus į kitą eismo juostą, kažkas švysteli priešais: automobilis, žinoma, kad automobilis. Jis beveik jį kliudo, Hanesas jaučia oro gūšį pro ploną marškinių audinį. Kažkas pypsi – sunkvežimio vairuotojas, bet vien to jam negana: išlindęs pro langą, ima šaukti. Hanesas nesupranta jo žodžių. Svyruoja toliau, užkliūva už šaligatvio, bet stebuklingai išsilaiko ant kojų, pasuka prie suoliuko parke ir jį pasiekęs griūva ant šono.

Atjauta. Ir dar vienas stebuklingas žodis, atjautos dvy-nys, – *solidarumas*.

Sakant kalbą, svarbu palaikyti akių kontaktą, žodžius nukreipti į vieną pasirinktą žmogų publikoje. Taip išlaikomas intymumas – sukuriamas įspūdis, kad kalbama ne didžiulei

auditorijai bendrai, o asmeniškai kiekvienam klausytojui. Žvilgsnio objektas gali keistis, bet ne per dažnai.

Esu ne kartą girdėjęs, kad nuoširdų solidarumą įmanoma jausti tik su nedidele žmonių grupe.

Hanesas nemėgsta apibendrinimų, bet šįkart išsprūdo. Stiliaus klaida. Jis padaro pauzę nenuleisdamas įdėmaus žvilgsnio nuo klausytojo. Šis baimingai žvelgia atgal iš po kailinės kepurės, tvirtai surištos po kaklu. Vaiko veidas. Vaikas žengia atatupstas. Kažkas atsargiai pabaksnoja jam į petį.

– Ar jums viskas gerai? Gal iškviesti greitąją?

Hanesas kilsteli ranką – nori parodyti, kad nepametė minties, kad pauzė buvo apgalvota.

– Manęs... ateina pasiimti.

– Jūs tuo tikras?

– Tik duokit minutėlę.

Moteris su vaiku nueina savais keliais. Toldami vis žvilgčioja per petį. Moteris spėjo iš rankinės išsitraukti telefoną, bet vėl jį įsideda.

Hanesas žiūri jiems įkandin. Pauzė prailgo, reikia kuo greičiau vėl prabilti. Ar jam ką tik buvo šalta? Nebe. Jis tenori ir toliau čia sėdėti. Privalo pasakyti kalbą, paskelbti tarpdisciplininio meno projekto „Atjauta“ pradžią; projektą finansuoja jo vardo fondas. Klausytojų minioje apsistoja ties nauju veidu.

„Kur galime brėžti solidarumo ribą? – Hanesas klausia voverės storu žiemiiniu kailiuku. – Ar jis apsiriboja šeima? Ar tima aplinka? O gal baigiasi ties valstybės sienomis? Ar nuoširdžiai solidarizuotis galime tik su panašiais į save, tais, su kuriais galime tapatintis? Ar solidarumas baigiasi ties jūros pakrante? Argi būtent mes, suomiai, iš istorijos neišmokome,

kad vandenys ne skiria, o kaip tik mus jungia su tolimų kraštų gyventojais?“

Voverė pakreipia galvą į šoną, Hanesas instinktyviai atkartoja judesį.

„Argi atjautai neužtenka mažiausio bendro daliklio – fakto, kad, nepaisant tautybės, odos spalvos, amžiaus ir lyties, visi esame žmonės? Tu ir aš – visi mes vienodi“, – tęsia Hanesas vis nenuleisdamas žvilgsnio nuo tamsių voverės akychių.

Voverė krūpteli, strykteli ant pusnies ir nušuoliuoja link beržo, apsitraukusio šerkšnu.

Hanesas žvelgia voverei įkandin. Mato siaurą takelį, vedantį pro tą patį beržą. Atsistojęs nuseka voverei iš paskos. Pakeliui praeina pro rožių krūmą – tokį apsnigtą, kad primena milžinišką kalafiorą.

Jam visai nebešalta. Priešingai – šilta ir gera. Jis dievina klimatą šiapus pusiaujo – dar nuo tada, kai pirmą kartą ten apsilankė. Išvykęs visada norėdavo grįžti.

Beždzionėlė, kurią sekė, įsitaiso ant akacijos šakos ir ima smalsiai ją nužiūrinėti. Hanesas prisėda šešėlyje po krūmu.

Čia jo dvasios namai, sielos kraštovaizdis. Tamsiai mėlynas dangus, kamuoliniai debesys, nuo pietų Atlanto lėtai plaukiantys savanos link. Vienodas peizažas, šen bei ten – dailūs akacijų medžiai. Kaip dabar norėtų išvysti jų šešėlyje strikinėjančią antilopę.

Hanesas pakelia akis į dangų. Saulė, dar prieš akimirką raibuliavusi blyškiai, lyg pasidengusi savotišku šydu, dabar ryški – ochros geltonumo. Šviesa akina Hanesą.

Jis jaučia, kad antilopė netoliese.

Artinasi.

Jis jos nemato, bet aiškiai jaučia. Galiausiai pasirodo snukelis. Juodas ir baltas, bet tada Hanesas pastebi, kad jis išsineręs iš kailio.

Balta – tai kaulas, ir iš antilopės kaukolės į jį spokso didelės, juodos voverės akys.

Gegužė

Teismo procesas prasidėjo gegužės antrą – po šventinės dienos – devintą valandą ryto. Vis dėlto niekas teismo salėje neatrodė pagiringas.

Pavasaris buvo vėlyvas, užtruko net Helsinkyje, ir jo užmirštas miestas kiekvieną dieną atrodė vis liūdnesnis, lyg būtų išsižeidęs. Apsiniaukusiomis dienomis blokiniai daugiaaukščių namų fasadai gunksojo niūrūs kaip žlungančios bendrovės darbuotojo veidas.

Gegužės pirmosios išvakarėse, po apgaulingų saulės prošvaisčių, prasidėjo šlapdriba, o ir papildomą laisvadienį dangus neišsiblaivė. Pareigūnams patinka tokie šventadieniai.

Bent jau tiems, kuriems reikia dirbti.

Jaunas policininkas, saugantis duris, stovėjo susikišęs nykščius į uniforminių kelnų kišenes. Durys jau buvo uždarytos, vienintelis į posėdį atvykęs fotografas – išprašytas iš salės. Jaunas kaltinamasis sėdėjo priešais teisėją maždaug pusmetriu žemiau, prie stalo pirmoje eilėje, nuleidęs galvą ir ant jos užsitraukęs kapišoną.

Teisėja – vidutinio amžiaus, o jos veidas – ne mažiau griežtas nei viršugalvyje susuktas kuodas. Jos padėties moteris negali sau leisti rodyti užuojautos.

Kaltinamasis buvo užsitraukęs kapišoną iki pat nosies, bet jau vien iš švaraus, švelnaus žandikaulio buvo aišku, kad dar beveik vaikas.

Šiame teismo procese niekas nesitikėjo staigmenų. Eilinė, niekuo neišsiskirianti žmogžudystė, nesusilaukusi itin daug dėmesio – bulvariniai laikraščiai nepaskirs jai viso puslapio, visuomenė nekomentuos tviteryje.

Salės gale sėdėjo regioninio laikraščio kriminalų rubrikos žurnalistas ir asistentas iš bulvarinio laikraščio; abu atrodė susidomėję tik tiek, kiek priklauso pagal pareigas. Naujiena apie posėdį užims daugių daugiausia dvi skiltis, procesas užtruks ne daugiau nei dvi dienas.

Kaltinamasis nepripažino kaltės, bet ir neprisiminė, ką veikė žmogžudystės metu, negalėjo įrodyti buvęs kur nors kitur. Auka – teisėsaugai žinomas smulkus nusikaltėlis, kelis kartus teistas už nusižengimus, susijusius su narkotikais. Anot kaltintojo, veidą slepiantis 21 metų kaltinamasis nudūrė auką dėl amfetamino, jį policija vėliau rado jaunuolio vidinėje kišenėje. Nusikaltimo vietoje, aukos nuomojamame bute, rastas aštrus ginklas su kaltinamojo pirštų atspaudais, be to, ant drabužių rasta aukos kraujo.

Kaltinamajam rasti neprireikė specialiosios operacijos – jis gulėjo aukos miegamajame beveik be sąmonės. Auka, palikta tįsoti ant svetainės grindų, pati sugebėjo išsikviesti greitąją, bet mirė šiai nespėjus atvykti.

Staiga kaltinamasis nusismaukė kapišoną, lyg kas būtų įsakęs parodyti veidą ir nusižeminti prieš teismą.

Akys – tarsi vaiko, kurį ką tik pričiupo darant ką nors negero, tačiau iš gėdos jis dar nepasiruošęs pripažinti kaltės, nors ir supranta, kad suaugusieji jau viską žino.

Nė vienas iš negausiai susirinkusiųjų neatrodė kaip žudiko tėvas, motina ar mergina. Kita vertus, buvusi aukos su-

gyventinė šioje salėje lankėsi ir anksčiau, kai auka dar sėdėjo kaltinamojo vietoje. Blogą berniuką įsimylėjusi mergaitė, visomis išgalėmis bandžiusi padėti mokyklos laikų meilei tapti padoriu dviejų dabar jau mokyklinio amžiaus vaikų tėvu. Užduotis pasirodė neįmanoma, ir kai jėgos išseko, jauna moteris pasirinko lengvesnį kelią – perėmė vaikų globos teises, tačiau su buvusiuoju palaikė draugiškus santykius, kad vaikai turėtų tėvą.

Nebeturėjo. Iš tėvo teliko vardas ant antkapio kapinių pakrašty, kur prieš dvi savaites jį palaidojo.

Prie buvusios gyvenimo draugės sėdėjo aukos sesuo, moteris laikėsi susikibusios už rankų. Akys – paraudusios nuo ašarų. Bent jau aukos vaikų neatvedė į teismo salę, motina posėdyje irgi nedalyvavo.

Nužudytųjų motinas visada atpažinsi, gedulas jas suėda, palieka tamsius šešėlius po akimis – šie kartais lieka visam laikui. Net narkomanai, ir tie paprastai turi artimųjų – ką nors, kas ilgėsis.

Viršuje pro šoninės sienos langus įspindo saulė, ant prišakinių plokščių mesdama keistus, kosminį laivą primenančius lempų šešėlius. Staiga viskas nušvito kitaip, lyg šviesa būtų davusi žmonėms ilgai lauktą ženklą.

Gale, kairiajame salės kampe sėdėjo moteris, slepianti akis po dideliais, iš pažiūros pigiais akiniais nuo saulės. Sėdėjo susigūžusi, lyg nenorėtų, kad kas ją pastebėtų. Juodi, trumpai kirpti plaukai buvo gerokai per stori ir per lygūs, kad būtų tikri. Perukas irgi atrodė pigus, lyg pirktas erotinių prekių parduotuvėje. Moteris sėdėjo nė nekrustelėdama, ir net iš galvos padėties negalėjai pasakyti, kur ji žiūri.

Teisėja peržiūrėjo popierius ir trinktelėjo plaktuku į stalą. Jaunas kaltintojas nutaisė itin oficialią veido išraišką – netrukus bus jo eilė kalbėti.

Trinktelėjus plaktukui, moteris su peruku krūptelėjo. Sėdėjo užsimerkusi, kol pradėjo darbuotis pilvotas vidutinio amžiaus fotografas. Ji klausėsi tylaus kameros čiksėjimo, teismo salėje šis garsas visada toks pats: lyg durklų lietus, nuo kurio kaltinamieji niekaip neapsaugoti.

Ji matė kaltinamąjį, tamsiai pilką džemperį ir nuleistą galvą, sulyto kaimo kelio spalvos plaukus. Jaunuolis sėdėjo susidėjęs rankas ant stalo, tada dešinė pakilo ir vėl užtraukė ant galvos kapišoną. Moteris spėjo pamatyti po rankove melsvuojančią tatuiruotę. Tačiau šiaip plaštaka buvo švari ir lygi.

Kaltintojas pradėjo kalbą, moteris jo klausėsi taip, kaip klausomasi kunigo per laidotuves: nieko pernelyg neimant į galvą. Be jos ir būtybės su kapišonu, rituale dalyvavo tik pašaliniai: darbuotojai arba gedintieji, prislėgti dėl visai kitų priežasčių negu ji ir kaltinamasis. Kaip ir įprasta Suomijoje, teismo salė nebuvo kaip nors ypatingai dekoruota, bet savo subtilumu kėlė pagarbą – tuo požiūriu kiek priminė parapijų sales, – o ritualo dalyviai kalbėdavo santūriai net ir tada, kai nusikaltimas buvo ypač žiaurus ar šlykštus. Taip galėjai suvaldyti blogį, išrūšiuoti ir sudėlioti į aplankus. Teismo salėje asmeninės tragedijos susitraukdavo, tapdavo mažyte visumos detale, užduotimi, vykdoma oficialiu darbo metu.

Moteriai pradėjo niežėti skalpą, bet ji nediršo kasytis. Ilgi, tankūs plaukai šuto po juodu peruku. Ji žinojo, kad atrodo juokingai, bet nenorėjo rizikuoti būti atpažinta. O gal tenorėjo tapti kuo nors kitu, kad visa, ką taip sunku pakelti, neišlįstų į paviršių.

Vis vien negalėjo neateiti.

Dar kartą pažvelgusi į lygią vyro plaštaką, įsivaizdavo ją mažesnę ir putlesnę, šiltą ir minkštą savo delne.

Nuo tada praėjo dvidešimt vieni metai.

Moteris suprato, kad iš šios salės išeis jau kitas žmogus.